

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ ТА ЇЇ МОВА

У статті проаналізовано українську пісню як явище національної масової культури та як культурологічний феномен. Розглянуто поняття китчу як штучного продукту масової культури, охарактеризовано культурологічний аспект сучасних українських пісень на прикладі творчості С.Вакарчука, Кузьми Скрябіна, С. Положинського, О. Скрипки, Л. Герасимчук.

Ключові слова: масова культура, китч, українська пісня, оказіоналізм, патріотизм.

Власова Алёна Юрьевна, аспирантка Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств **Культурологический аспект современной украинской песни и ее язык**

В статье проанализирована украинская песня как явление национальной массовой культуры и культурологический феномен. Рассмотрено понятие китча как искусственного продукта массовой культуры, охарактеризован культурологический аспект современных украинских песен на примере творчества С.Вакарчука, Кузьмы Скрябина, С. Положинского, О. Скрипки, Л. Герасимчук.

Ключевые слова: массовая культура, китч, украинская песня, оказіоналізм, патріотизм.

Vlasova Aliona, postgraduate student of National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts **Cultural aspect of modern Ukrainian song and its language**

During existence of humanity a song was, is and, I hope, will be the human companion. That's why special attention should be paid to modern Ukrainian songs. Listening to music or reading texts of musical works is to create a certain spiritual mood. The song is an important part of education of psychologically-adjustment effects on man and cultural and spiritual education.

A song always was the "visiting-card" of the Ukrainian culture.

A beautiful song can make miracles and create a real patriot. A modern Ukrainian song has the scientific interest as a phenomenon of mass culture and topical as cultural phenomenon of a Ukrainian society.

Song as the phenomenon of a mass culture has its own peculiarities of the development. Modern Ukrainian song has a great popularity. It is evidenced the numerous victories of our performers in the domestic and international competitions. Modern music often loses its original artistic-aesthetic purposes and shows examples of so-called speech language.

Today, the main feature of the popular culture is a mass. It means a trend towards simplicity, standartisation of cultural forms of expression, primitivism. It is caused by a commercial entity and social factors. Therefore, T. Adorno thought a term "a popular culture" was a synonym of a "culture industry"

The features of artificial product of mass culture expresses the concept and phenomenon of kitsch. The main features of kitsch popular culture and mass culture are researched in works of T. Adorno, J. Bodriyar, K. Greenberg, N. Kondratova, A. Kukarkin, S. Nekrasov, A. Polyakov, V. Rozhnovskyy, A. Yakovlev etc.

Certainly, a kitsch is also a positive feature. It has a considerable subversive force, it converts the immaterial in material.

Ukrainian song is romantic, sincere, joyful, creative and philosophical, naturally, light.

Kuzma, Svyatoslav Vakarchuk engage the popularization of Ukrainian language in songs.

Ukrainian real musical kitsch is represented in the work group "VV". Oleg Skrypka conqueres the audience with a medley performance of Ukrainian folk songs in his style.

This group radiates genuine drive, piercing sincerity, natural theatricality, lyricism and sentimentality. But the group "VV" demonstrates not only positive signs kitsch but also negative one. Sometimes, the musicians unwittingly maim a Ukrainian literary language.

Today, a kitsch is the leading toolkit rise of national identity. Svyatoslav Vakarchuk creates at the turn of high and popular culture. He tries to do good music with elements of kitsch.

Some Svyatoslav's songs, written 10 years ago are actual or have a political content. There are ethnic motives in Vakarchuk's songs. In the song "With her" Vakarchuk cultivated in a national voice and a national patriotism.

Many modern Ukrainian artists bring their creativity to us. During modern development in our country Ukrainian performers focus on topical issues.

A separate block of modern Ukrainian song's space is songs that urge us to remember our past. Building Ukraine we must proceed with a Ukrainian national idea and revive the spirit of Ukrainian, language.

Key words: a mass culture, a kitsch, Ukrainian song, occasionalism, patriotism.

Протягом усього існування людства його незмінним супутником була, є й, сподіваємося, буде пісня. При цьому особливу увагу варто приділити українській сучасній пісні. Прослуховування музики або читання текстів музичних творів – це створення певного духовного настрою. Пісня – важлива складова психореєгулюючого впливу на людину та культурно-духовного виховання, апробована протягом багатьох століть.

Пісня була завжди "візитною картою" української культури.

Гарна пісня здатна чинити дива, спроможна створити справжнього патріота. Головний зміст мови пісні передається все-таки словами. Адже слово – це інформація, код, енергія [3].

Сучасна українська пісня становить науковий інтерес як явище національної масової культури, як культурологічний феномен українського суспільства, як важливий елемент духовно-культурного життя українського соціуму. Як явище масової культури вона має свої особливості розвитку, зумовлені змінами в естетичних запитах суспільства, мистецькому житті.

Пісня завжди займала важливе місце у духовно-культурному житті українського соціуму. Саме в пісенному мистецтві оживала наша мова у часи заборон і переслідувань. Музичне мистецтво має важливе значення у відродженні й актуалізації художніх цінностей, в інтеграції та культурному розвитку українського суспільства.

Сучасна українська пісня має велику популярність. Про це свідчать численні перемоги наших виконавців на вітчизняних і міжнародних конкурсах. Та чи завжди пісня формує позитивний імідж українського суспільства і його культури? Часто сучасна музика втрачає своє первинне мистецько-естетичне призначення і демонструє зразки мовлення так званих мовних низів. Вона вбирає в себе просторічну і сленгову, запозичену й кальковану лексику, орфоепічні та синтаксичні помилки [6, 36–39].

Аналіз наукових праць, що стосуються питання масової культури, доводить, що естетичні ознаки масової культури мають аналогії в музичному мистецтві, зокрема у пісні.

Молодь зазнає значного впливу своїх кумирів. На деякому історичному етапі українська музика була одноманітною, неоригінальною. Але зараз в XXI ст. спостерігаємо інше: з'явилася частка української музики, яка знайшла свого слухача. Нині основна ознака масової культури – масовість, що полягає у тенденції до спрощеності, стандартизації культурних форм вираження, примітивізації змісту. Це зумовлено комерційною сутністю та соціальними факторами. Тому, Т. Адорно вважав, що термін "масова культура" має синонім "індустрія культури", що безпосередньо пов'язано з економічним прибутком. Продукт масової культури не потребує для сприйняття ніяких інтелектуальних та емоційних зусиль, тому він є цілком адаптованим до потреб споживача.

Характерні риси штучного продукту масової культури виражає поняття та явище кітч. Основні риси кітч масової культури та масової музичної культури досліджували Т. Адорно, Ж. Бодрійяр, К. Грінберг, Н. Кондратова, А. Кукаркін, С. Некрасов, А. Поляков, В. Рожновський, А. Яковлева та ін.

Стверджувати, що кітч не має естетичних ознак, не можна, тому що він, маючи вагоме значення в просторі сучасної культури, є важливим джерелом естетичного досвіду людської свідомості. Звичайно, кітч має також позитивну особливість: він володіє значною підривною силою, що зумовлена показовістю позитивного, він перетворює нематеріальне в матеріальне, неявне робить явним, опредмечує мрії і бажання людей. У сучасному світі кітч – медіатор бажань. Перетворюючи репрезентацію на дійство, в якому задіяний емоційний людський досвід, кітч робить бажане привабливим [1]. Вказані естетичні характеристики кітч притаманні і музичному світові.

Українська пісня – романтична, щирісердечна, радісна, креативно-філософська і водночас невимушено легка. Вона народилася із лагідної маминої колискової і фольклорного колориту вічно живих традицій карпатського народу. Народилася для того, щоб жити вічно. Українці, напевно – найспівочіша нація у світі, тому що вміють відчувати лірично, витончено і ніжно, тому що музика українця – це акорди його серця, це мелодія його незламного духу.

Справою популяризації української мови в пісні займався Кузьма. І йому, і Святославу Вакарчуку не потрібно було переходити на російську мову, аби стати суперпопулярними навіть у Росії.

Із поетичним словом завжди водили дружбу Тарас Чубай і "Плач Єремії".

До крила "літературно-заангажованих" можна додати й "Королівських зайців" зі Львова. В альбомі "Казки королівства А-Мазох" лідер-вокалістка Леся Герасимчук втілила поезію Лесі Українки, Ліни Костенко, Павла Тичини і Беранже у жанрі, який вона сама визначила як "альтернативний романс". Матеріалізація казки, наближення двох світів – видимого і ірреального – ця дивовижна субстанція Лесиної творчості пронизує нас.

Справжній український музичний кітч представлено у творчості гурту "ВВ". Олег Скрипка підкорив слухачів виконанням попурі з українських народних пісень у своїй стилістиці. Цей гурт випромінює непідробний драйв, пронизливу щирість, нештучну театральність, сентиментальність та ліризм, саме цьому гуртові завдячуємо за започаткування знаменитого етнофестивалю "Країна мрій". Але гурт "ВВ" демонструє не лише позитивні ознаки кітч, а й негативні. Часом музиканти несвідомо нівечать українську літературну мову, а тому чуємо своєрідний суржик.

Якщо говорити про український попсовий кітч, то він має такі ознаки: інтелектуальний зміст тексту пісні має бути мінімальним, адже інтелект вбиває шлягер; музичний супровід тотожний текстові – танцювально-диско-тектоний; відеокліп – обов'язкова присутність атрибутів заможного життя. Цільова аудиторія цієї кітчестості або несмаку – юне покоління, яке ще не має імунітету до такої масовості.

Сьогодні кітч є провідним інструментарієм піднесення національної ідентичності.

На межі високої та масової культури творить Святослав Вакарчук з гурту "Океан Ельзи". Він намагається творити добру музику з елементами кітч.

У репертуарі гурту "Океан Ельзи" не знайти жодної російськомовної пісні. Деякі пісні Святослава, написані ще 10 років тому, стають в наш час пророчими або в них вкладають політичний зміст. Сам Вакарчук стверджує: "Писати соціальні тексти на догоду публіці неможливо, бо творчість не втримує іспиту прагматикою".

Джон Леннон, який був і генієм, і циніком, свого часу бавився з критиками та слухачами, ховаючи усвідомлену маячню у свої тексти, аби подивитися, який це матиме ефект. Він отримував задоволення, спостерігаючи, як "дослідники" шукали у беззмстовних фразах потаємний смисл, якого там насправді не було. Вакарчук не приховує у своїх піснях того, що хоче сказати та не пише соціальних текстів на замовлення. Але в піснях "Майже весна", "Без бою", "Незалежність" українці вбачають та вкладають в них метафоричний соціальний та політичний підтекст. Текст пісні "Незалежність" суцільно двозначний, що є дійсно цікавим. В даному тексті Незалежність може бути і жінкою, і незалежністю України.

Учасники гурту "Океан Ельзи" є вихідцями із західної частини нашої держави, а конкретніше – зі Львівської області, тому можна говорити про вплив на їхнє мовлення діалектного оточення. Невипадково помічаємо випадок неправильного слововживання: "Але сльози на твоєму обличчі..." – слово в пісні вжито в діалектній формі (твому замість твоєму). Цей випадок пояснюємо прагненням до більшої милозвучності мовлення, щоб воно збігалось з акордами пісні.

У піснях Вакарчука звучать етнічні мотиви. У пісні "З нею" Вакарчук культивує у собі народний голос та національний патріотизм. Є у репертуарі драйвові пісні "Стріляй" та ліричні "Обійми". Мабуть, використання наказового способу дієслів відтворює нам цю драйвовість та динамічність пісні.

Пророчою, дійсно, стала пісня океанівців "18 хвилин": "Ми так ховалися від зими 18 хвилин назад! Листопад, стали видимими ми знов. Ми так ховалися від зими. 18 хвилин назад! Листопад, листопад, листопад!".

Якщо проаналізувати тексти пісень Святослава Вакарчука, то можна відзначити, що значну перевагу автор надає займеннику ти, який має полісемантичне значення: ти – жінка, ти – Україна. У пісні "Небо над Дніпром" спостерігаємо:

Ти завжди зі мною! Ти – моя душа,
Ти – мій талісман, моя Афіна!
Також цікавим є використання омоніму надія в пісні "Надя":
Скажу я вам:
Як весело жити, коли Надіє є!

Отже, принаймні, частина текстів Вакарчука є патріотичними, соціальними і революційним, себто закликають до пробудження. Натомість у пісні "Стіна" йдеться про період умовно післявоєнний (післяреволюційний):

"Де ми з тобою будем,
Коли закінчиться наша війна?
Чи вистачить нам сили
Зробити так, щоби впала стіна?
Чи стане нам бажання
Забути те, що зробила стіна?"

Оказіоналізм – (від. лат. occasionalis – випадковий) – незвичне, здебільшого експресивно забарвлене слово, утворене на основі наявного мові слова або словосполучення, іноді з порушенням законів словотворення чи мовної норми, що існує лише в певному контексті, в якому воно виникло. Від неологізмів оказіоналізми відрізняються тим, що зберігають свою новизну, незалежно від реального часу їх творення. Автори створюють їх здебільшого з стилістичною метою [4].

Авторськими новотворами також можемо вважати назву однієї з пісень "Океану Ельзи" – "Кавачай". Поняття кавачай не знаходимо в жодному словнику української мови, отже, такого слова в сучасній літературній мові не існує.

Багато сучасних українських виконавців своєю творчістю доводять нам сьогодні, що не варто соромитися рідної землі.

Кузьма Скрыбін у одній із власних композицій порушує надзвичайно болісну тему для сучасного українця: "На твоїх джинсах – американський прапор, на твоїй майці – канадське кленове листя. У твоїх очах видно тільки одне питання: хто мені скаже: чому я тут народився?" Співак закликає нас не соромитися України, а ще краще – "стати для батька нормальним сином".

З останніми подіями у нашій державі українські виконавці все більше уваги приділяють актуальним проблемам. Зокрема, Андрій Кузьменко відгукнувся на події на вулиці Грушевського піснею "Революція у вогні". Звертається до слухачів-українців: "Де правду шукати, коли брат на брата?" і "Я хочу тут жити, а не вмирати".

Пісні Кузьми були близькі українському народові, бо в них описано без прикрас життя звичайних українців: "Недобрі хмари закрили нам небо, недобрі люди гребуть все під себе, а нам з тобою сумно до болю, ми б'ємося, як мухи зі стіною..."

Пісні Андрія близькі українській молоді, бо знаходимо в них приклад молодіжного сленгу: "...за гроші не купити тільки час, він всіх нас методично поділив, когось він опустив, когось підняв, а є на кого взагалі забив", "А ратуша скучає, шпилем небо дзюравить, вона крута чувиха, і її ніхто не сварить...", "Твій меседж – то завжди ті самі три слова, і поміняти їх ти не готова".

Окремий блок у сучасному українському пісенному просторі становлять ті композиції, що закликають нас пам'ятати своє минуле, зберігати у серці тих, які боролися за наше теперішнє щастя. Зокрема, тут не можна не згадати Сашка Положинського та гурт "Нічлаву". Композиція вищезгаданих виконавців, яка називається "Мій лицарський хрест", є чудовою застановою для кожної людини, яка ідентифікує себе з

українцем-патріотом. Справді... варто замислитися над словами: "Лицарський хрест – відзнака для образних, не завжди на грудях – а в діях і звершеннях..." До мозку кісток проймає пісня Сашка Положинського та Андрія Підлужного: "Не кажучи нікому". Тут музичні виконавці устами воїнів УПА говорять: "Якщо не я, то хто захищатиме український народ?" Зайве питання... Завдяки цим героям ідея, за яку вони боролися, житиме у наших серцях вічно. Ми також не можемо забути тих загиблих поетів і героїв, які дивляться на нас сьогодні з небес. Всіх, які так вірили у світле майбутнє українського народу. Не маємо права забути тих, яких згадає гурт "Мандри", закликаючи українця "не спати" сьогодні, "прокинутися" нарешті...

Якщо проаналізувати, то можна підрахувати, що більшості українських музичних культових формувань виповнилося 20-23 роки. Фактично вони є ровесниками нашої незалежної держави. І це є цілком логічно. Жити в добу тотального міксу усіх можливих трендів і добре орієнтуватися в ситуації – нелегке завдання було для українських музикантів.

Немає у світовій історії прикладів розквіту самобутньої держави, де з національного було збережено лише пісню! Отож, розбудовуючи Україну, потрібно виходити з української національної ідеї, відроджувати український дух, українську мову. А пісня має виконати свою ключову, об'єднуючу, консолідуючу місію!

Література

1. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми : статті та есеї/ Тамара Гундорова. – К.: Грані – Т, 2013. – 548 с.
2. Нариси української популярної культури / Олександр Гриценко, Максим Стріха, Валентин Солодовник / Інститут культурної політики Українського центру культурних досліджень. – К., 1998. – 760 с.
3. Спутник музыканта / [ред.-состав. А.Л.Островский]. – М.-Л.: Советский композитор, 1964. – 158 с.
4. Українська мова: енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О.О., М. П. Зяблюк та ін. – 2-ге видання, випр. і допов. – К.: Видавництво "Українська енциклопедія" ім. М. Бажана, 2004.- 824 с.: іл.
5. Як Винничук Кузьму "пиляв" // ТСН-аналітика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/analitika/yak-vinnichuk-kuzmu-pilyav.html>
6. Яручик Ю. Культура мовлення українських музичних гуртів / Ю. Яручик // Дивослово. – 2012. – № 8. – С. 36–39.

References

1. Hundorova, T. (2013). Transit culture. Symptoms of post-colonial trauma: articles and essays. Kyiv: Grani [In Ukrainian].
2. Gritsenko, Alexander, Strikha, Maxim, Solodovnik, Valentine, etc (1998). Essays Ukrainian popular culture. Kyiv. Institute for Cultural Policy of the Ukrainian Center for Cultural Studies [In Ukrainian].
3. Ostrovskyy, A. L. (Eds.) (1964). Satellite of musician. [In Ukrainian].
4. Rusanivsky, V., Taranenko, O., Zabluk, M., (Eds.) (2004). Ukrainian language: encyclopedia. Kyiv: Publishing House "Ukrainian encyclopedia" by Bazhan, M.. [In Ukrainian].
5. Vynnychuk, Y. (July, 14, 2010). Nedopilanyi Kuzma. TSN- Analytics. Retrieved from <http://tsn.ua/analitika/yak-vinnichuk-kuzmu-pilyav.html> [in Ukrainian].
6. Yaručnik, Y. (2012). Culture of speaking of Ukrainian music bands. Divoslovo, 8, 36-39 [in Ukrainian].

УДК 17.002.1

Гуренко Людмила Олександрівна
аспірантка Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв

ПОЛЕМІЧНІ ДУМКИ М. ВОРОНОГО З ПРИВОДУ КРИЗИ БЕЗДУХОВНОЇ ІДЕОЛОГІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО МИСТЕЦТВА: кінець ХІХ – початок ХХ століття

У статті зроблено спробу проаналізувати думки Миколи Вороного з приводу кризи бездуховної ідеології європейського мистецтва кінця ХІХ – початку ХХ століть. Адже митець ставив собі за мету ґрунтовне різнобічне формування нового українського національного театру. Що являла собою тогочасна криза свідомості людства взагалі та європейського мистецтва зокрема, чи можливо було їх подолати і чи варто приставати на об'єктивістсько-раціоналістичне розуміння світу – саме в цьому намагалася розібратися автор статті. Проте на питання: чи потрібне мистецтво заради мистецтва, чи мистецтво має бути заангажованим – однозначної відповіді, напевно, немає.

Ключові слова: Микола Вороний, криза бездуховної ідеології, модернізм, європеїзація українського театру.

Гуренко Людмила Александровна, аспирантка Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Полемические взгляды Н. Вороного по поводу бездуховной идеологии европейского искусства конца ХІХ – начала ХХ столетий

В статье осуществлена попытка проанализировать полемические взгляды Николая Вороного по поводу кризиса бездуховной идеологии европейского искусства конца ХІХ – начала ХХ столетий. Ведь выдающийся дея-